

CAGANÒFIL

BUTLLETÍ DE L'ASSOCIACIÓ «AMICS DEL CAGANER»

TERCERA ÈPOCA · DL.: B-21.699/97 · BARCELONA · JULIOL 2016 · NÚM. 48

Editorial *Fins aquí podíem arribar!*

Passejant pel barri antic, quan el clima ja ens permet deixar a casa algunes peces d'abric, rodejat de turistes i sense saber ben bé per què m'he trobat remenant en una de tantes botigues de *souvenirs* que inunden la nostra ciutat.

D'un temps a aquesta part, en aquestes botigues, entre toros, sevillanes, barrets de mexicà, samarretes del Barça i mil altres objectes ja comencem a trobar-hi caganers. Estic encantat d'aquest fet i crec que jo hi vaig aportat el meu granet de sorra, quan fa uns dotze anys, recorrent les parades

de *souvenirs* de la rambla, els demanava si tenien caganers. Sempre rebia la mateixa resposta: un no o que no sabien de què els parlava. Llavors els explicava el que representava la figura i que podia ser un bon record del nostre país: original i completament identificat amb Catalunya.

Aquell dia, però vaig fer una troballa excepcional: un toro (comencem bé), vestit de torero (Déu n'hi do!) amb una pilota de futbol (ja em diràs quina relació té amb el personatge) i als peus posa «España» (aquesta si que és bona!) No fotem!, tot té un límit! Encara que cadascú el posa en un punt diferent, ben segur que tots hi estem d'acord que: fins aquí podíem arribar!

Malgrat tot, trobo dos punts de vista positius (permeteu-me una mica d'ironia):

- Que el caganer es va estenent a la resta de la península com a record per als turistes.
- Aquesta figura encara es podria «millorar»: fer-la amb trencadís, amb una estelada, amb la cara d'un futbolista... embolica que fa fort!

L'associació mai no ha pres par-

tit en aquests afers. Si ens sentim responsables del salt de popularitat que ha fet el caganer (recordeu aquell que ens va dir que el caganer ens l'haviem inventat nosaltres?) potser ja va sent hora que ens posicionem com a associació. Què us sembla? Hem d'obrir aquest debat?

Xavier Borrell
President AAdC

Pilarín Bayés

Caganer de l'Any 2015 per la seva constant difusió del caganer en tota la seva obra pictòrica

Ens varem retrobar altra vegada al voltant d'una taula, a l'hotel H 10 Marina de Barcelona, on en una serena nit de desembre, es va nomenar Caganer de l'Any 2015 a la dibuixant Pilarín Bayés, tal com va decidir l'assemblea del mes de juliol passat.

El president de l'associació, Xavier Borrell, va donar la benvinguda als assistents i després de presentar els nous membres i lliurar-los els diplomes acreditatius, va fer una petita presentació de la nominada, la qual ens va oferir un curt però intens discurs i que ens obsequià amb dos caganers que va anar dibuixant *in situ* durant la vetllada i que a l'acabar, ens deixava un regust de satisfacció tot pensant en qui serà el proper Caganer de l'Any 2016.

Amics del Caganer

En record de
**Mossèn
J. M. Ballarín**
Caganer de l'Any 1992

Novetats 2015

Selecció de més de seixanta caganers

Bruixa
Anna M. Pla

Mussol
Anna M. Pla

The Jocker
Anna M. Pla

Carnisser
Anna M. Pla

Android
Anna M. Pla

Puigdemont
Martínez de Caldas

Baños
Martínez de Caldas

C-3PO
Martínez de Caldas

Casteller

Pagesa

Guàrdia Civil

Culer

Caganer de material reciclat

Infantil

Català

Dimoni de ceràmica

Cuiners

Didal

Català de fang

Scaramuix

Un carrer campani dedicat exclusivament als pessebres

Si mai us arribeu a Nàpols, en ple cor de la ciutat vella trobareu la Via San Gregorio Armeno, un carrer de dos-cents metres de llarg, on un conjunt d'artesans venen els «pastori», les figures de pessebre napolitanes, en els seus tallers-botiga. El que en un principi eren 20 o 25 botigues, actualment s'ha convertit en un centenar, que ocupen la pràctica totalitat de l'esmentat carrer, a més d'uns quants carrers adjacents i perpendiculars, com Vico Santa Luciella, Via San Biagio Dei Librai, Vico Figurini i Vico Giuseppe Maffei. Aquestes botigues dedicades a la venda de figures obren tots els dies de l'any, a excepció de les diades de Nadal, de Cap d'Any i del dia de San Gennaro, patró de la ciutat (el 19 de setembre).

Existeixen sagues familiars que porten ja diverses generacions dedicades a aquesta encisadora activitat, i entre els personatges típics que fabriquen destaquen en «Benino», un pastor drogo profundament adormit, el «Cicci Bacco», assegut a sobre d'un tonell, amb una ampolla a la mà, i el «Pulcinella», famós protagonista de la «Commedia dell'Arte». També hi són representades celebritats, com el Papa Francesco, Berlusconi, Maradona, etc., això sí, però, en una actitud totalment formal, res a veure amb el que fan els famosos en les fires de pessebres de casa nostra. Però, a banda d'això, hi ha caganers? Doncs la figura del caganer, que a Itàlia rep denominacions com «cacone», «cacanero», «pastore che caca» o «uomo defecante» també s'hi troba. La major part d'aquests «pastori» duu la vestimenta napolitana típica, alguns van cofats amb barret de feltre, mentre que altres tenen el cap al descobert i un dels exemplars està llegint el diari i cagant dins un orinal. Se'n poden adquirir exemplars de fang fets com a models en sèrie pels

artesans Ferrigno, que actualment estan en diverses botigues, Umberto ocupa la que era del pare i Giuseppe i Mario van obrir una en el mateix carrer, una mica més amunt. Tots ells són fills del malaguanyat Giuseppe Ferrigno, qui també fabricava caganers, però de manera no seriada. Anys enrere, el pare sorprenentment va assegurar a Joan Rossell que ell era el veritable creador del caganer del pessebre i que els figuraries catalans li havien copiat... Són de destacar a més, pel fet de fabricar caganers Genny di Virgilio, i les botigues d'Antonietta Carlino, Filli Mignola, Antonio Adaffi, Antonella Ferrara, Emilia Loffedo, etc. Curiosament, en una altra botiga la venedora va oferir a un de nosaltres la figura d'un home ajupit, però que no mostrava

el cul, prenent que es tractava d'un caganer, i es va mostrar força molesta davant la negativa de comprar-li. Sigui com sigui, la Via San Gregorio Armeno i els carrers adjacents han esdevingut pas obligat per a tots els visitants i turistes que acudeixen a Nàpols, amb la qual cosa els artesans i comerciants napolitans han aconseguit que es vinguin figures de pessebre tots els dies de l'any. Dins la seva nombrosa i variada producció, encara que en un nombre reduït, es troba el nostre estimat i ja internacional caganer que, després d'haver arrelat en els pessebres provençals, està començant a agafar també protagonisme als pessebres napolitans.

*Xabier Añoveros Trías de Bes
i Jordi Arruga*

Exposició a Vic

L'exposició que va tenir lloc a l'espai Josep Romeu de la Biblioteca Municipal Joan Triadú de Vic, va ser inaugurada el 4 de desembre per la regidora de cultura del seu ajuntament Susanna Roura. Van prendre la paraula en l'acte d'inauguració l'esmentada regidora i el president de l'associació, Xavier Borrell. Va assistir a la inauguració un nodrit grup de vigatans que van gaudir amb les figures exposades.

Es varen exposar més de 300 caganers cedits pels socis Xabier Añoveros i Jordi Casals, i 20 diorames de la família vigatana Bagué Cambra, que varen fer les delícies de tots els visitants.

Va romandre oberta durant totes les vacances nadalenes i fou clausurada el 10 de gener. Va tenir una magnífica acollida ja que els dies que va estar oberta al públic van passar per l'exposició diversos milers de persones.

Exposició a Parets del Vallès

Aquest hivern, l'Associació d'Amics del Caganer va col·laborar de manera rellevant a omplir les vitrines de l'exposició que l'Agrupació Pessebrista de Parets del Vallès va dedicar al nostre heroi, junt amb caganers.com i el Terrissaire de Caldes i que va estar oberta al públic del 5 de desembre al 24 de gener. Més de 300 caganers van mostrar els seus encants a tots els que es van acostar a veure el que és el pessebre sobre taula més gran de Catalunya, 230 m² d'extensió, amb més d'un miler de figures, 3.000 kg de sorra i més de 8.000 litres d'aigua circulant pels seus rius i llacs, muntat pels 12 membres que té l'agrupació pessebrista que enguany celebra el seu trentè aniversari.

Durant l'estona de muntatge, alguns socis se'ns van unir i ens varen explicar tot d'anècdotes curioses, com la de que en el seu pessebre gegant, que enguany estrenava uns reis d'orient imponents, hi solen posar uns quants caganers, que van movent al llarg dels dies per a que la gent i en especial els més menuts

s'entretinguin a cercar-los. També varen fer un petit concurs de caganers, on es cercava fer el caganer de Parets, diverses i interessants varen ser les propostes presentades i que també van estar exposades, on el principal motiu va ser la representació del gegant de la festa major tot i que la guanyadora va ser un dimoni.

Tot sovint ens pensem que les exposicions són mirades de manera lleugera i sense més interès i fins i tot per compromís, per això en una edició passada, un dels membres de l'agrupació va tenir l'ocurrència de posar un element aliè al pessebre per si algú d'entre la gentada que cada any passa pel seu local era capaç de trobar aquest element. Gran va ser llur sorpresa quan una senyora, no pas de la primera volada, es va indignar en poder trobar la llauna de refresc que havien amagat. Això demostra que tots els detalls d'un pessebre, com ho són també els dels caganers, no passen desapercebuts als ulls experts, profans i fins i tot ociosos que es deleixen en explorar tot allò explorable.

Com sempre el caganer ha estat l'element catalitzador de trobades entranyables i experiències curioses i troballes agradables com la del pessebre de Parets. Davant tanta excel·lència cal felicitar als membres de l'Agrupació Pessebrista i encoratjar-los en la seva tasca. I pels qui aquestes ratlles us hagin estat curtes i vulgueu saber més sobre passades edicions del pessebre o estar al dia de les activitats de l'agrupació ho podeu fer a través de la seva web: <http://pessebreparets.cat/>

Exposició a Vilafranca

Exposició a la capella gòtica de Sant Pelegrí de Vilafranca del Penedès, amb més de dos-cents caganers dels nostres associats Fernando Jover, Xabier Añoveros, Isabel Bou, Jordi Sarrate i Mikel Alsina.

Es va inaugurar el 12 de febrer i va restar oberta fins el dia 28 del mateix mes. Va ser visitada per més d'un miler de persones i era un acte programat a Vilafranca com a Capital Cultural de Catalunya 2015.

La inauguració en una sala noble del Vinseum plena de gom a gom, va anar a càrrec del regidor de cultura de l'Ajuntament de Vilafranca, Sr. Raimon Gusi, que va fer una glossa de la figura del caganer, deixant pas a la presentació de la conferència «El Triomf del Caganer» a càrrec del nostre associat Jordi Sarrate, que va explicar com la figura del caganer triomfa dins el món del pessebre, fins a ésser la principal figura de les festes de Nadal català i en aquest moments, també a nivell internacional.

Va concloure l'acte el Mikel Alsina que va agrair al assistents la seva presència i convidant a tothom a gaudir de l'exposició i a fer un tast de cava penedesenc i pastes salades.

El caganer del ferrocarril de Barcelona a Mataró

L'any 2008, en Xavier Nubiola de Castellarnau (el nostre pare), divulgador de la Primera Revolució Industrial, en motiu del 160è aniversari del primer ferrocarril a Mataró (el primer de la Península Ibèrica i el segon d'Espanya), va encomanar a la Maribel i en Josep de la Terrisseria de Caldes, coneguts pels seus Caganers de Caldes, la important tasca de rendir homenatge al romàntic personatge de *Tom Ros* amb un maquinista caganer sense deixar de pilotar la locomotora Mataró.

El ferrocarril de Barcelona a Mataró, inaugurat el 28 d'octubre de 1848, agermanava les dues ciutats més importants de Catalunya en aquell temps. Tindrà per sempre el mèrit d'haver estat el primer de la Península, tot i l'escepticisme local i el desinterès del Govern Central, gràcies al principal promotor, l'empresari mataroní

Miquel Biada i Bunyol, que va descobrir des de Cuba els avantatges del nou mitjà de transport.

Les quatre primeres locomotores anomenades *Catalunya*, *Barcelona*, *Besòs i Mataró*, van ser adquirides a Anglaterra. És per aquest motiu que inicialment els maquinistes que van venir eren d'Anglaterra i molts d'ells tenien el nom de *Thomas*; sent tots ells joves, el diminutiu *Tom* era molt comú entre el personal anglès, de manera que només calia que un empleat del ferrocarril fos anglès perquè l'anomenessin *Tom*, seguit d'un sobrenom que els diferenciava segons el seu aspecte físic o manera de vestir: *Tom Borni* (li faltava un ull per un accident), *Tom Botes* (perquè només les portava estant serè), *Tom Gros* (físicament tenia uns quilos de més), *Tom de les Anelles* (portava anelles a les orelles), etc.

Un d'ells va venir destinat per conduir la

primera locomotora, que portava inscrita a costat i costat, amb lletres de bronze, el nom de Mataró. Seguint el procediment esmentat anteriorment va passar a anomenar-se *Tom Ros*, ja que segons la descripció física que va donar l'enginyer en cap del ferrocarril, Pau Sans i Guitart, era ros de cabell i de barba. Es va fer molt popular per la seva simpatia i pel seu amor a la seva professió de maquinista. Va deixar a la seva promesa al seu país per venir a treballar al Carril de Mataró, amb l'esperança que més endavant es reuniria amb ell, però aquesta va trobar un altre pretendent amb el qual es va casar. Per a en Tom va ser un cop molt fort, refugiant-se en *la Regaleta*, que és com afectuosament l'anomenava, sent el seu únic amor fins a la seva mort, el mateix dia que van retirar la vella locomotora del servei. Des d'aquell dia ens va deixar en *Tom Ros*, el maquinista que havia inaugurat el primer ferrocarril de la Península Ibèrica amb la locomotora Mataró, entrant així a formar part de la llegenda del Carril de Mataró. Tornant al tema que ens ocupa del Caganer de la Mataró, en Josep i la Maribel de la Terrisseria de Caldes, que també es dediquen a la producció de càntrirs de col·lecció, han aprofitat per a situar la locomotora d'ornament en un càntrir, on la seva nansa representa la façana del túnel de Montgat, el primer túnel ferroviari d'Espanya, però bé això ja és una altra història.

Ignasi i Xavier Nubiola

Trobada amb la Linda Wormsbecher

